

SCHALSUM, DE NICOLAASKERK

Exterieur

De kerk van Schalsum ligt prachtig gesitueerd op de deels afgegraven terp, met ernaast de grote voormalige pastorie.

Op het eerste gezicht zou men nauwelijks vermoeden dat deze kerk uit het midden van de 13de eeuw stamt. De grote ramen, de twee moderne deuren en de vorm van de toren brengen ons op een dwaalspoor, maar wanneer wij dichterbij komen en het muurwerk aan de zuid- en oostkant goed bekijken, blijkt dat wij te doen hebben met een romaans bakstenen gebouw.

Op het dak liggen prachtige blauw geglazuurde dakpannen van de voormalige Draisma De Vries fabriek uit Achlum.

Muurwerk

In de zuidmuur zijn twee gedichte rondbogige ingangen en sporen van dito ramen, het ronde koor gaat via uitgemetselde togen boven de vensterzone over naar een vijfzijdige dakvorm. De huidige vensters en ingangen zijn wijzigingen van later datum, terwijl de noordmuur in de 19^e eeuw geheel bemetseld is in kleine gele baksteen.

Toren

De toren is aan 3 zijden ommetseld, slechts aan de noordkant is het oorspronkelijke muurwerk zichtbaar. Op het vierkante stenen gedeelte staat een eenvoudige en ingesnoerde achtkantige houten spits van vrij kleine afmetingen, in de huidige vorm daterend uit de 19de eeuw.

De toren is voorzien van een omgang en de zuidkant heeft een wijzerplaat met het jaartal 1984. In de toren is nog de vorige uit 1905 bewaard gebleven.

Het Duitse Rochlitz torenuurwerk dateert van ca. 1900.

Interieur

Het inwendige van de kerk is sober, maar heeft een zeer opvallende kleurstelling van geel en rood.

De ruimte wordt overwelfd door een houten tongewelf, rustend op een overspanning van geprofileerde schinkels en trekbalen. De sleutelstukken zijn voorzien van een peerkraalprofiel. Deze overwelfing dateert uit het midden van de 16de eeuw.

Preekstoel

Temidden van de grijsgeverfde 19de eeuwse banken valt de eikenhouten preekstoel op, die rijkversierd is met snijwerk. De vijf panelen van de kuip, tussen flinke, met ranken omwonden, getorste zuilen, vertonen voorstellingen van het Laatste avondmaal en de vier Evangelisten. Dezen zijn samen met hun bijbehorende symbolische wezens afgebeeld. De maker van dit wat 'boerse' maar toch charmante houtsnijwerk is niet bekend, doch het jaar van ontstaan (1711) is op de

trappaal ingesneden.

De ruimte onder de orgelgalerij is door een houten wand van de kerk gescheiden, evenals het koor; het laatste is ingericht als consistoriekamer.

In het gangpad tussen de banken zijn veertien, vooral 17e eeuwse, grafstenen te zien. De Grada's zullen een belangrijke rol in het dorp hebben gehad, want vier zerken zijn van deze familie.

Verder ligt er nog een zerk uit 1483 van rode zandsteen van pastoor Ogha.

Achter de consistoriekamer, dus in het voormalige koor, liggen ook nog twee zerken. Eén ervan is van Hendrik Daniels Andreae (1735-1806), secretaris van Het Bildt.

Orgel

Het orgel op de westgalerij is in 1862 gebouwd door L. van Dam & Zn. Het front is beschilderd en wordt bekroond door een uit hout gesneden stilleven van muziekinstrumenten. Van Dam gebruikte een lade (rugwerk) en veel pijpwerk van het door hem verbouwde Van Gruisen orgel in de Hervormde kerk van Heerenveen. Alleen de frontpijpen, de Viool de Gambe en de houten pijpen van Holpijp 8' en Prestant 8' zijn van 1862. De Trompet 8' is de Dulciaan 8' van Van Gruisen.

Het één-klaviers instrument heeft de volgende dispositie:

Prestant 8' / Gamba 8' / Bourdon 16' (disc.) / Holpijp 8' / Octaaf 4' / Cornet 3 sterk / Fluit 4' / Gemshoorn 8' / Trompet 8' / Tremulant / Windoplossing

Klok

Vroeger bezat de kerk een klok, in 1685 gegoten door de Amsterdamse klokkengieter Mammes Fremy.

Na de 2e wereldoorlog is ze in 1949 vervangen door een klok uit de gieterij van Van Bergen uit Midwolda.

Literatuur:

- Juub Bosmans, Kerkbeschrijving 1979, Stichting Alde Fryske Tsjerken
- Voorlopige monumentenlijst, Den Haag 1930, blz. .104-105.
- R. Steensma, Langs oude Friese kerken, blz. 58-59, 65.
- P. Karstkarel, Alle middeleeuwse kerken, blz. 263